

WOORDENLIJST BIJ DE QUAETCLAP

Opgenomen zijn Latijnse termen, juridisch jargon, data van kerkelijke feestdagen en Oudnederlandse woorden of woorden met een sterk afwijkende betekenis. Ze staan zoveel mogelijk in de huidige spelling. Zie voor niet opgenomen en niet in de transcriptie verklaarde woorden de historische woordenboeken op de site gtb.inl.nl.

'tgunt	hetgeen
aam, ame	vloeistofmaat
aangeleyt	aangelegd, begonnen (m.b.t. een juridische procedure)
aanzeggen	ook: aantijgen, te laste leggen
aanslag	ook: vijandelijke actie, verraad
aantellen	een som geld in iemands tegenwoordigheid tellen en hem die in eigendom overgeven
aantimmeren	bijbouwen
aardroering	symbolische handeling bij gerechtelijke aanvaarding van een stuk grond, bestaande uit het uitsteken van een graszode
absolveren	kwijtschelden (absolutie: kwijtschelding)
abundanti	(Latijn) ex abundanti: ten overvloede
acceptant	procureur acceptant: een procureur die in plaats van een andere – meestal overleden – procureur zich wil belasten met de voortzetting van een zaak
accidentiën	bijkomende inkomsten
accorderen	toewijzen, toestaan
achte dagen	week
achtendeel	achtste deel
achterdeel	nadeel
achterwezen	achterstand bij het ontvangen of betalen van gelden
acquyte	kwitantie, kwijting
actum	(Latijn) gedaan
ad idem	(Latijn) met betrekking tot hetzelfde, insgelijks
ad primam	ad primam (diem?) (Latijn): op de eerstkomende rechtsdag
adjuceren	zie: adjugeren
adjugeren	adjudiceren, toewijzen
admitteren	toelaten (admissie: toelating, vergunning)
advanceren	bevorderen, vooruitgaan
advenant	naar advenant van: al naar gelang
advertissement	nadere, schriftelijke toelichting
advoyeren	bevestigen, erkennen, goedkeuren
aequité, équité	billijkheid
affirmatie	bewering
afslag	mindering, korting op een te betalen of te ontvangen bedrag
afwinnen van de hand	het afkappen van de hand van een gedode als bewijsstuk (zie inleiding)
alimenteren	voeden, voorzien in het levensonderhoud (alimentatie: verstrekken van levensonderhoud)
alinck	geheel en al
allegatie	betoog; aanhaling, citaat
allegeren, alligeren	als argument aanvoeren
Allerheiligen	kerkelijke feestdag, 1 november
als	in de uitdrukking 'up als rijpelicken gelet': alles
alsdoen	versterking van 'toen', dienend om de bedoelde tijd in het verleden met meer nadruk aan te wijzen
ambacht	ook: rechtsdistrict
amende, emende	boete, schadeloosstelling

ambachtsbewaarder	bestuurder van een ambacht of polder
anno, annis	(Latijn) in het jaar, in de jaren
annoteren	van goederen: in beslag nemen (en inventariseren)
apparentelijk	klaarblijkelijk
appelleren	in appel gaan, beroep aantekenen (appellatie: actie van appelleren)
appointeren	stipuleren, beslissen, besluiten
appointment	beslissing
approberen	goedkeuren
arbitraal, arbitralijk	bij rechterlijk vonnis
arbitreren	bij rechterlijk vonnis bepalen
arnementen	de arnementen of arrementen aannemen: een afgebroken proces verder voeren
arresteren	o.a.: in beslag nemen, beslag leggen op; arrest: beslaglegging
article	artikel
articuleren	als rechtsterm: ordelijk, punt voor punt formuleren
assigneren	aanwijzen
atterminatie	uitstel van betaling
attestatie	getuigenverklaring
Bamisse	kerkelijke feestdag van Sint Bavo, 1 oktober
banden	buiten pijnre ende banden van ijssere: zonder tortuur of marteling
beddebuyr	beddentijk
beeldsnijder	iemand die hout of ivoor bewerkt, ook: beeldhouwer in steen
begonst	begonnen (volt. deelw.)
behelpen	zich behelpen, gebruik maken, zich bedienen van
behouden	behalve, afgezien van
behulp	zie: behelpen
bekomen	in bezit krijgen, verwerven, ontvangen
beleiden	o.a.: voor het gerecht oproepen
beneficie	voordeel; opbrengst
beneficie van inventaris	recht om een nalatenschap pas te aanvaarden na inventarisatie van baten en schulden
beneficium divisionis, ordinis et excussionis	(Latijn) rechten die de aansprakelijkheid beperken van iemand die zich garant stelt: recht van schuldsplitsing, van volgorde van uitwinning en uitwinning (uitwinning: gebruik van de goederen van een schuldenaar voor het delgen van diens schulden)
beneficium velleiani	(Latijn) uitzondering op grond waarvan een vrouw zich niet borg kan stellen voor anderen
bescheid	ook: bewijsstuk
beso(i)gneren	bespreken, onderhandelen, regelen
bewaren	ook: waarnemen, vervullen (van een taak of plicht), iets in stand houden, niet verloren doen gaan
bewerden	iemand laten bewerden: iemand laten begaan
bezetten	in beslag nemen, in consigné houden, met een hypotheek bezwaren
blaffaard	register, lijst met officiële opgaven en cijfers
blank	(zn.) zilveren munt ter waarde van 3/4 stuiver of 6 duiten (1 duit = 2 penningen)
blijven aan of in	blijven in het seggen van: berusten in de beslissing van
boul, boel	boedel
bouleed, boeled	boedel-eed, zuiveringseed waarmee de boedelhouder de waarheid van de boedelinventaris bezweert.
braspenning	zilveren munt ter waarde van 2½ groot?
broodweger	beambte belast met de keuring en prijsbepaling van het brood
bruycken, brucken	gebruiken

bus(se)	ook: ambtsteken van een bode, met een afbeelding van het stadswapen; oorspr. een bus waarin documenten werden vervoerd
calculo	salvo justo calculo (Latijn): onder voorbehoud van juiste berekening
carolusgulden	naar keizer Karel V genoemde munt, geslagen in de 16de eeuw, met een waarde van 20 stuivers
cas	geval, zaak (in cas van: in geval van)
casseren	vernietigen, te niet doen
cautie	borg
cautie de demoliendo	(m. Latijnse toevoeging): belofte een begonnen bouwwerk te slopen als dat van rechtswege nodig blijkt
cautie de restituendo	(m. Latijnse toevoeging): garantie tot restitutie
cause	oorzaak, reden; ter cause van: naar aanleiding van
cautionaris	borgsteller
caveren	borg staan, garant staan
certificatie	bewijsstuk, schriftelijke verklaring
citeren	ook: dagvaarden
civiel	ook: beleefd
clacxs	zonder voorbehoud
clockengeslach	aanhoudend luiden van de klok
collecteur	gaarder van belastingen
comen, coman	koopman
commensaal	kostganger
committeren	opdragen, aanstellen
comparant	aanwezige bij vergadering of akte
comparereren	verschijnen (voor gerecht, notaris of in vergadering)
compartitie	het verschijnen (als voren)
compenseren	beslissen dat en hoe de gerechtelijke kosten over de partijen worden verdeeld
competeren	toekomen; gerechtigd zijn
comptoir	kantoor
concerneren	betreffen, aangaan
condempneren	veroordelen
confesseren	bekennen (confessie: bekentenis)
confessi, sub pena	(Latijn) zie pena
conformité	in confomité van: overeenkomstig
confrérie	broederschap
consciëntie	bewustzijn, kennis
consenteren	toestemmen (consent: toestemming)
consigneren	in bewaring geven
consort	iemand die in een proces met andere genoemde personen tot dezelfde partij hoort
constitueren	stellen, vaststellen
consulieren	beraadslagen
contenteren	tevreden stellen (ten contentemente, tot tevredenheid)
contentieus	betwist, omstreden
continueren	voortzetten, verdagen
contrarie	tegengesteld, in strijd met; contrarie-certificatie: tegenverklaring
convent	klooster
conventie	overeenkomst; gebruikt in combinatie met 'reconventie' verwijst het naar het primair begonnen proces; reconventie verwijst naar het vervolproces
converseren met	omgaan met
convicti, sub pena	(Latijn) zie pena
convinceren	schuldig bevinden

costume	gewoonterecht, lokaal recht
Crispiaensgilde, St.	ook Crispijnsgilde: schoenmakersgilde
cum sociis	(Latijn) met zijn bondgenoten of medestanders
cum suis	(Latijn) met de zijnen / hunnen
cum expensis	(Latijn) met de kosten
custing	zie kusting
daïngen, dadingen	bepreiten
dakroering	symbolische handeling bij gerechtelijke aanvaarding van een huis, bestaande uit het trekken van wat riet uit het dak
decerneren	vaststellen, besluiten
decisie	beslissing
declarant	hij die rekening doet of aflegt; soms ook: rekenplichtige
decollationis Joannis	(Latijn) festum decollationis Joannis: feestdag van de onthoofding van Johannes de Doper, 29 augustus
deduceren	uiteenzetten, te kennen geven, ontvouwen, verklaren
defaillant	partij die verstek laat gaan, in gebreke blijft
defenderen	verdedigen (defensie, defentie: verdediging)
delateren	aanbrengen, verraden, verklikken (delatie, verraad)
delay, dilay	uitstel
diligentie	nauwgezetheid, ijver
demoliëren	slopen
deposant	getuige (depositie: getuigenis)
des(al)niettegenstaande	in weerwil van genoemde omstandigheid of van wat gezegd is, desalniettemin
desolaat	bij boedels en goederen: verwaarloosd (insolvent: failliet; desolatie, desolaetheyt: desolate toestand)
destineren	bestemmen
devasteren	verwoesten
different	geschil
difficulteit	moeilijkheid
diffinitivelicken	definitief
diligenteren	zich inspannen voor, bespoedigen
diligentie	nauwgezetheid, nauwkeurigheid
diminutie	vermindering
dingtaal	geding; stukken waarmee een geding aanhangig wordt gemaakt; notulen van mondeling geding
discretie	onderscheidingsvermogen, oordeel
disponeren	beschikken (dispositie: beschikking)
divisionis	beneficium divisionis (Latijn): recht van schuldsplitsing
doceren	bewijzen, aantonen
doordien	doordat
duit	munten ter waarde van 2 penningen of 1/8 stuiver
dupliek	schriftelijke reactie in 2de termijn
eligeren	uitkiezen
emende	zie amende
employeren	gebruiken
eodem die	(Latijn) op dezelfde dag
eudem	(Latijn) dezelfde (4de naamval)
ex officio	(Latijn) ambtshalve
ex superabundanti	(Latijn) ten overvloede
excederen	overschrijden, te buiten gaan
exceptie	uitzondering, niet-ontvankelijkheid; beroep hierop
excepto	(Latijn) behalve
excipiëren	zich verweren door beroep te doen op een 'exceptie'; voorbehoud maken
exclus	(Frans) uitgesloten, niet inbegrepen

excussionis, excussie	beneficium excussionis (Latijn): recht van excussie of uitwinning, d.i. het recht van een schuldeiser om eigendommen van een schuldenaar bij executie te laten verkopen
excijns	accijns
excijnsenaar	ontvanger van de accijnzen
executeren	ten uitvoer brengen (van een vonnis)
executie	uitvoering van een vonnis (executabel: in rechte uitvoerbaar; executeur: uitvoerder van een vonnis)
exemple	exempel, voorbeeld
exempt	vrijgesteld
exemptie	vrijstelling
exhiberen	tonen
expediëren	volbrengen, versturen
expireren	ten einde lopen (expiratie: einde, het eindigen)
extraordinaris	(Latijn) buitengewoon
exue	recht dat geheven wordt door een stedelijk bestuur van erfenissen, die aan personen buiten de stad toevallen en van goederen die met hun eigenaar de stad verlaten.
facit	(Latijn) maakt (zoals aan het eind van een berekening)
faro, pharoo	inlandse biersoort, oorspronkelijk van een sterk gehalte
faulte	zie vaulte
fine, fyne	eindpaal; ten tweede fine: in tweede termijn
flourté, velouté	fluweelachtig zijden weefsel
fonderen	funderen
forneren, furneren	verschaffen, voorzien (gefurneert: voorzien van bewijsstukken)
franchijn, fransijn	perkament
garant	ook: borgstelling
gebeurte	beurt
gebieden	ook: bekend maken
geboden	ook: afkondigingen (kerkgeboden: afkondigingen in de kerk)
geuoht	zie knopen, cnopen
geuoht	gekocht
gedragen	zo zijn goed raad gedragen zal: zoals zijn raad het met zich meebrengt
geenrehande	generlei
gehengen	toestaan, dulden
gehouden	verplicht
geleden	(volt. deelw.) beleden, bekend (volt. deelwoord v. belijden, bekennen)
gemacht	schaamdeel, lies
gemachtich	gemachtigde, procureur, zaakwaarnemer
gemeen	gemeenschappelijk, gezamenlijk
generaal, generalijk	algemeen
gereed	gereed geld: contant geld
gerieven	helpen, van dienst zijn
getijden	gebeden op vaste tijden; ook missen ter nagedachtenis aan een overledene
gevoegde	derde partij die zich in een proces bij een van de andere partijen voegt
Gillis, Sint	Sint Gillis of Egidius; kerkelijke feestdag: 1 september
go(o)dspenning	geld, dat men bij het aangaan van koop of huur den armen 'om Godswille' gaf; later: handgeld tot bevestiging van een koop- of huurcontract
goede mannen	arbiters
goeden	meervoud van 'goed' (tegenwoordig: goederen)

gording	dwarsverbinding aangebracht ter versteviging van dak of gewelf
grashuur	weidehuur
grasroering	symbolische handeling bij gerechtelijke aanvaarding van een stuk grond, bestaande uit het uitsteken van een graszode
greynen	granen
groot	(zn.) halve stuiver
grosseren	maken van een grosse (grosse: net-exemplaar van een akte, bestemd voor uitgifte aan belanghebbende)
Halpoort	steeg naast de Vleeshal, later bekend als de (Grote) Halstraat
halsband	halsketen
handtasting	belofte met handslag of handdruk
heemraad	leden van een waterschapsbestuur
Heilige Geest	instelling belast met de armenzorg, gecoördineerd en geleid door Heillige-Geestmeesters; zij werden benoemd door de stad
heiningen	(ww.) heinen, afsluiten
hem	zich (wederkerig voornaamwoord)
hinc inde	(Latijn) over en weer, van beide zijden
hoed	ook: inhoudsmaat (1 hoed = 8 zakken)
hofbrand	brandstof t.b.v. het Binnenhof
hofvaart, hofferd	verzoek om advies door een gerecht aan een andere rechterlijke instantie
homan	hoofdman
hypocras	kruidenwijn; overdrachtelijk: boete ter verzoening
hypothekeren	tot onderpand stellen (hypotheek: onderpand)
huiden	heden; huidendag: vandaag
huiszitmeester	vaker 'huiszittenmeester': persoon belast met de zorg voor thuiswonende armen.
huurwaar	huurcontract
huycedula	schriftelijke huurovereenkomst
idem	(Latijn) dezelfde, hetzelfde; ad idem: tot dezelfde
ignorantie	onwetendheid
illico	(Latijn) terstond
impetrant	rechtverkrijgende, rechthebbende, eiser
imponeren	ook: bedrieglijk verklaren
impositie	heffing, belasting
impost	belasting
indistinctelijk	zonder onderscheid
ingeleyt	ingelegd, zie inleggen
injurie	belediging (injurieus: beledigend)
inkassen	bij metselwerk: het inpassen van nieuw metselwerk in daartoe ingehakte of uitgespaarde ruimten van bestaand metselwerk
inleggen	speciaal: a. doen van een officieel verzoek tot genoegdoening door een beledigde partij b. storten van gerechtskosten vooraf of van een bepaalde garantiesom bij het raadplegen van deskundigen of arbiters; de term wordt ook gebruikt voor o.m. het opslaan (van wijn of bier) in de kelder (inlegging: akte van inleggen)
innocent	onnozel
insereren	invoezen; insertie: invoeging
ins(o)uffisant	onvoldoende (van insuffisantie: van onvoldoende waarde)
insinueren	aanzeggen, officieel aankondigen (insinuatie: aanzegging)
instituieren	instellen van een actie in rechten, deze aanvangen
intendit	eis en conclusie in een proces
interdiceren	verbieden
interdictie	verbod

interlocutoir	tussentijds (bv. bij een tussentijdse beslissing, waarin door de rechtbank nader onderzoek of bewijs wordt bevolen)
interest	schadevergoeding; rente
intenteren	instellen (van een rechtszaak, proces)
inventaris	ook: lijst (en bij uitbreiding: het dossier) van de in een rechtsgeding geproduceerde stukken
irreverentie	gebrek aan eerbied (irreverentelick: oneerbiedig)
Jacob, Sint	kerkelijke feestdag: 25 juli
jegenwoordig	tegenwoordig (ook wel: jegenwoordelijk)
Josephgilde, Sint-	gilde van timmerlieden en schrijnwerkers
judicium, juditium	(Latijn) oordeel, rechtelijke uitspraak
juditio (judicio), in	(Latijn) in rechte, voor het gerecht
juratoir, juratoer	cautie juratoir: verzekering onder ede
jurisdictie	rechtsmacht, rechtsgebied
justificatie	rechtvaardiging
justificeren	rechtvaardigen
Katherine(dag)	kerkelijke feestdag van Sint Catharina, 25 november; dag waarop de leden van de Haagse magistratuur werden gekozen of herkozen.
kenning	rechtsterm: rechtszaak en de verschillende fasen: getuigenverhoor, bewijslevering, verklaring van schepenen mbt onderzoek, oordeel, vonnis, kennisneming
kennip	hennep
keur	verordening
knopen, cnopen	een kenning cnopen: een kenning tot stand brengen (voltooid deelwoord ook: gecnocht)
koecken	keuken
koopbrief	koopakte
kuys	soort licht bier
kusting	hypotheek; termijnbetaling i.v.m. hypotheekschuld
Lambrecti, Lamberti	kerkelijke feestdag van St. Lambertus, ook wel Lambrectus, 17 september
latitant	voortvluchtig
lederen, laederen	beschadigen, aantasten
leen	ook: leuning
leidekker	iemand die een dak met leien dekt, een leidak (leien dak) maakt
letten	ook: beletten, hinderen ('wat let hem?')
lias	pak aaneengeregen papieren
licht	lichtopening, venster
Lichtmis	Maria Lichtmis, kerkelijke feestdag, vallend op 2 februari
litispendentie	exceptie van -: het verweer dat het gerecht niet ontvankelijk is, omdat het geschil nog aanhangig is bij een andere rechter en onbeslist.
luchter	linker
lynierecht	lijnrecht, linierecht
Maarten, Sint	kerkelijke feestdag: 11 november
margen, mergen	zie morgen
memorie	gedachtenis; zielmis, mis voor het zielenheil van een overledene; zie ook getijde
memoriegoederen	goederen ter bekostiging van kerkdiensten ter gedachtenis aan overledenen
menen	ook: doelen op
mentionneren	vermelden
mergen	morgen; 's mergens: 's morgens
merk	ook: handmerk, het teken dat iemand die niet kan schrijven bij wijze van ondertekening gebruikt

mertii	martius, martii, martio (Latijn): maart, van maart, in maart
meuselaar	zie moselaar
middelertijd	in die tussentijd, inmiddels
millerees	Portugese munt
misen	kosten van het geding, proces en tenuitvoerlegging
mitsdezen	door middel hiervan, bij dezen
mitsdien	1. inmiddels, ondertussen 2. daardoor, daarom, derhalve
mitsgaders	daarbij, nog bovendien
modereren	regelen, schikken (moderatie: regeling, schikking)
monteren	belopen, bedragen
morgen	ook: oppervlaktemaat
mo(u)selaar	of meuselaars: een soort klein bier; soms ook moezelwijn
mo(u)veren	bewegen, aansporen, aanzetten, bewegen
moyete	moeite
mulcte	boete
multer	molenaarsloon
muniment	bewijsstuk
naasten	gebruik maken van het recht om een al verkocht goed alsnog te verkrijgen en aldus in de plaats te treden van de oorspronkelijke koper.
naaster	hij die naast
naastlaatst	voorlaatst
nadien	ook: aangezien
nademaal	nadat, omdat
namaals	nadien, later, naderhand
neffens	naast
nochte	noch, en ook niet
nomine uxoris	(Latijn) namens zijn echtgenote
nomineren	(be)noemen
notoer	notoir, bekend
obligatie	schuldbekentenis
observeren	waarnemen; in acht nemen
obtinieren	verkrijgen
occuperen	bezetten; ook: optreden als procureur; zich occuperen: zich bezighouden
octroyeren	toekennen, verlenen
octroye	vergunning, recht
oculair, oculaer	met het oog; inspectie oculaer: visueel onderzoek
oerbaer	zie oorbaar
off	af, afgedaan
officie, offitie,	(Latijn: officium, officium) 1. ambt (ex officio (Latijn): ambtshalve); 2. kerkdienst; ook de gelden die daarvoor betaald zijn
offslaen	verminderen ('offslaende dat.': verminderd met wat.. ; offslaende solutum: verminderd met het al betaalde)
onbehaald	zonder binding aan afspraken of eisen.
ongeld	ongelden: onkosten, belastingen
onthyet, ontheet	belofte, bevel, toestemming
Ontkommersgilde, Sint-	metselaarsgilde, naar de fictieve heilige Sint Ontkommer
ontwaring	ontzetting uit de macht over iets; huur- of pachtopzegging
onvertogen	zonder uitstel, ogenblikkelijk en buiten de gewone rechtszittingen
oorbaar	[zn.] nut, profijt
oorlof	toestemming, vergunning
oortje	munt ter waarde van 2 duiten (= 4 penningen = 1/4 stuiver)

opender	in opender (opener) vierschaer: in een openbare zitting van de vierschaar
openen	ook: meedelen, bekend maken
opgaan	ook: opengaan van vensters
ordinaris	(Latijn) gewoon, regulier
ordinis	beneficium ordinis (Latijn): recht van aanspreekorde
ordonnantie	verordening
ordonneren	gelasten, bevelen
overman	persoon die bij een geschil in hoogste instantie als scheidsrechter optreedt
overmits	door toedoen van, door middel van, ten gevolge van, krachtens, uit, om reden van, wegens, vanwege
overwulven	overwulven
overwinnen	ook: schuldig bevinden
pachtdag	vervaldag voor de betaling van pacht, renten of belastingen
pachtdaechsse	pachtdaechsse kenninghe: kenning van of betreffende de pachttag (= de betalingstermijn of vervaldag van pachtpenningen, renten en belastingen)
palfenier	stalknecht, palfrenier
panding	gerechtelijke beslaglegging
pandkering	ook wel pandwering: verzet in rechte tegen panding
pari passu	(Latijn) op gelijke voet
particulier	bijzonder, afzonderlijk
paye(ment)	betaling
pecunieel	geldelijk
peilder, peiler	beambte belast met het meten van de aanwezige hoeveelheid alcoholische drank, ter bepaling van de verschuldigde accijns
peine, pene	op peine van: op straffe van
pelletier, peltier	bontwerker
pena	sub pena confessi et convicti (Latijn): op straffe van te worden beschouwd als bekend hebbende en schuldig; in feite: op straffe van veroordeling zonder meer
peremptoir	beslist, volledig, absoluut, definitief
persisteren	volharden in
pertijen	partijen
pharoo	zie faro
porren	aanzetten, aansporen
possesseur	eigenaar, bezitter
possessie	bezit
possideren	possederen, bezitten
post primam	post primam (diem?) (Latijn): na de eerste rechtsdag
pothuis	klein, laag uitbouwsel aan een huis, aan straatzijde
predecesseur	voorganger
preferentie	als rechtsterm: voorrang van schuldeisers en schuldbekentenissen
prefereren	als rechtsterm: voorrang geven aan schuldeisers
prefigeren	van te voren vaststellen
prejudicie	nadeel; zonder prejudicie van: zonder te willen vooruitlopen op
prejudiciëren	benadelen
presentatie	voorstelling, aanbieding; voorstel, aanbod
preservatie	behoud, bescherming
prestatie	afleggen (van een eed)
preter, praeter	(Latijn) behalve
preuve	bewijs
prima	prima (die) (Latijn): op de eerste dag van de maand
prima facie	(Latijn) op het eerste gezicht

primam	ad primam, post primam (diem?) (Latijn): op de eerste rechtsdag, na de eerste rechtsdag
principaal	voornaamste, eerste
privaat(huisje)	WC (buitenshuis)
proberen	ook: bewijzen
proclamatie	openbare afkondiging
procreëren	verwekken
procuratie	bij procuratie: bij volmacht
procureur	persoon die in een civiel proces partijen vertegenwoordigt, en met hun volmacht de proceshandelingen verricht, zonder evenwel als raadsman (advocaat) op te treden
productie	het aanbrenge van rechtelijke stukken
prohiberen	verbieden
promptis	in promptis (Latijn): in contant geld (oorspr. in promptis pecuniis, in promptis denariis: in gerede gelden)
pronunc(h)iëren	prononceren; in het openbaar uitspreken, uitspraak doen, beslissen; pronunciatie: (rechterlijke) uitspraak
properheyt	o.a.: attentie, geschenk, snuisterij, sieraad
proponeren	naar voren brengen, uiteenzetten, voorstellen
protestatie	eed onder protestatie: eed onder voorbehoud
protesteren	protest aantekenen
provideren	voorzien
provisie	ook: voorziening; bij provisie, provisioneel: op voorhand, voorlopig
provisoer, proviseur	beheerder van de materiële zaken van een instelling
qualité	hoedanigheid, en vervolgens: ambt, functie, beroep
quetse	ten minsten quetse van: met zo min mogelijk benadeling of schade voor
raaien	rooien, in rechte lijn lopen (als grens)
rabauwerij	landloperij, schooierij
rappyer	rapier, lange puntige degen
ratione officii	(Latijn) ambtshalve
rantsoen	ook: opgeld (percentage te betalen bij een veiling)
realijk	daadwerkelijk, metterdaad
rechten	(ww.) o.a.: in orde maken, goedmaken
recoleren	verifiëren of bevestigen door nieuw onderzoek
reconventie	procedure waarmee een tegeneis wordt gedaan door een verweerder in hetzelfde proces
recouvreren	terugkrijgen
rectoer	rector, hoofd van de 'grote' of Latijnse school
re(d)etrekker	ambtenaar belast met het aanwijzen van de rooilijn
redimeren	afkopen (redemptie: afkoop)
reëel, reaal	ook: zakelijk
reformeren	in hoger beroep herzien
refuys, refuus	weigering; refuseren: weigeren
regard	regard nemen: acht slaan op
regres	beroep, verhaal; recht van beroep
reguleren	hem reguleren: zich voegen naar
rejecteren	verwerpen (rejectie: verwerping)
reliqua	(Latijn) restant; reliqua doen: het overschot afdragen
rembursement	terugbetaling
remitteren	kwijtschelden
remonstrant	hij die een remonstrantie (bezwaarschrift) indient
renunciëren	afzien van (renunciatie: het afzien van)
renvoye, renvooi	exceptie van renvoye: verweer op grond dat verwezen moet worden naar een ander gerecht met meer competentie

repliek	schriftelijke reactie in 1e termijn
representatie	ook: uiteenzetting
reproche	verwijt
request, rekest	verzoekschrift
request-civiel	verzoek tijdens een proces om rekening te houden met een nieuw of vergeten feit
requirant	eiser
requireren	verzoeken, eisen
requisitie	verzoek
resolveren	besluiten
responderen	antwoorden; responderen jegens; van zaken: uitzien, uitkomen op
restitueren	teruggeven
retardement	uitstel, vertraging; ook: de kosten daarvan
revoceren	herroepen
reys, reis	keer, maal
rigueur	gestrengheid
rijpelijk	ernstig, aandachtig, zorgvuldig
rodetrekker	zie redetrekker
roede	lengtemaat (gebruikelijk was de Rijnlandse roede: 3,767 m)
roeren	iets aanroeren met woorden, van iets of gewag maken, iets behandelen
ropen	roepen
rot	(zn.) groep militairen; vaak hier: leden van de burgerwacht
rotgezellen	hier vaak: leden van burgerwacht
ruimen	ook: vertrekken
ruitergeld	belasting geheven voor het onderhoud van krijgsvolk ('ruters'), zowel te voet als te paard
ruwen, rouwen	behandeling van lakenstof, bestaande uit het rechtkammen van de wolhaartjes
salvo justo calculo	(Latijn) onder voorbehoud van juiste berekening
schaftgeld	loon over een bepaalde werktijd
schelm	schurk, boosdoener
schepenzoen	verzoening voor het schepengerecht
schepenschultbrief	schuldbekentenis gepasseerd voor het college van schepenen
schieten	ook: graven (van een put, een sloot)
schip	ook: sieraad in de vorm van een schip
schouw	inspectie door het polderbestuur
schouwe, schoude	open schuit, die wordt voortgestuwd door een vaarstok of -vaarboom
schrijnwerker	maker van (fijn) kasten- en meubelwerk
schuldbrief	akte van schuldbekentenis
schuldig	ook: verplicht
schuthok	hok waar vee wordt ingesloten
schuwen	ook: voorkomen
Sebastiaan, Sint	kerkelijke feestdag, 20 januari
scriptis	in scriptis (Latijn): in geschrifte
secreet	geheim
sententiëren	vonnis wijzen
sociis	cum sociis (Latijn): met bondgenoten of medestanders
slinker	linker
solem(p)neel, -elijk	plechtig
spolie	inbeslagneming, beslaglegging
spruyten uuyt	spruiten uit: voortkomen, voortspruiten, ontstaan
stadhouden	stand houden
standvink	staande steunbalk

state, staat	een zaak in state stellen: vaststellen dat een zaak in staat van wijzen is, d.i. rijp voor een oordeel
statueren	vaststellen, verordenen
steden	vaststellen, bepalen
stilo communi	(Latijn) naar de algemeen gebruikelijke kalenderstijl die bepaalde wanneer het nieuwe jaar begon (in Holland viel nieuwjaarsdag op 1 januari)
stilo romano	(Latijn) naar de kerststijl (waarbij het nieuwe jaar op 25 december begint)
stoppen	dichtmaken
stoutelijk	vermeten, brutaal
sub pena confessi et convicti	(Latijn) op straffe van zonder meer bevonden te worden als bekend hebbende en schuldig zijnde
subjectie	macht, heerschappij
submitteren	onderwerpen (submittie: onderwerping)
substitueren	zich laten vervangen door een gemachtigde of lasthebber bij de uitvoering van een taak of de uitoefening van een recht
superabundanti	ex superabundanti (Latijn): ten overvloede
suffisant	voldoende
suis	cum suis (Latijn): met de zijnen of hunnen
suppliant	verzoeker, indiener verzoekschrift
suppoost	in Den Haag: persoon die ambtelijk of anderszins verbonden was aan een van de hogere bestuursorganen die daar zetelden
supra	ut supra (Latijn): als boven
surc(h)eren	uitstellen, opschorten
surrogeren	vervangen; aanstellen als plaatsvervanger
sustineren	beweren, aanvoeren
talman, taalman	advocaat, procureur, vertegenwoordiger van een partij in een juridisch proces (mv. talluyden of -lyeden)
tauxeren	taxeren, schatten; tauxatie: taxatie, schatting
teneinde	met het doel om
tenwa(e)re,	tenzij
termineren	beëindigen
testoen	zilveren munt
tevreden	ook: bereid
teynden, tenden	aan het eind van
titule	titel
tnegentig	negentig
transfigeren,	vastmaken aan een andere perkamenten akte
transfixeren	
tiend	ook: teen, twijg
tracteren	onderhandelen
trezoor	schat; schatkist, bergmeubel
trezorier	schatbewaarder, penningmeester; in een stad: functionaris belast met het beheer van de geldkas
trouble	(zn.) troebelen, onrust veroorzaakt door oorlogshandelingen
turbe	verklaring door een groep getuigen
tuycht	(ge)tuycht bij eede: als getuige een verklaring afleggen
tzestich, tzeventich	zestig, zeventig
uitbrengen	voortbrengen, opbrengen, opleveren
uitdagen	dagvaarden, oproepen iets te doen; in rechte opeisen
uitdragende	uitdragende rechtsdag: laatste beslissende rechtsdag
uiten	de kenning uiten: het proces afdoen, beslissen
uitlegging	ook: voorschot op een verplichte bijdrage; het voorschot werd later teruggevorderd, doorgaans met een strafboete
uitroepen	openbaar bekend maken, omroepen; uitroeper: de stedelijke omroeper; uitroeping: de openbare bekendmaking

ultimus	(Latijn) laatste (ultimus, -a, -um)
ut supra	(Latijn) als boven
upheve	heffing, belasting
uxoris	zie nomine uxoris (uit naam van de echtgenote)
vacatie	aanwezigheid bij gerechtelijke handeling; vergoeding hiervoor
val	een soort klein, licht bier (mogelijk van Zeeuwse oorsprong)
vastenavond	Vastenavond, vooravond van de 40-daagse vasten, voorafgaand aan Pasen. Pasen viel in 1576 op 22 april en Vastenavond op dinsdag 13 maart.
vaulte, voute	gewelf
vehement	heftig, hevig
verantwoorden	(van goederen of gelden) ook: beschermen, verdedigen tegen aanspraken, ervoor aansprakelijk zijn
verdonkeren	o.a.: uit het zicht raken
vermogen	naar vermogen: krachtens
verschieten	voorschieten (volt. deelw. verschoten: voorgeschoten))
verschuldigen	ook: vergelden, belonen
verde	soe verde: zo verre
verdonkeren	verduisteren, aan het zicht onttrekken
verdragen	kwijtschelden, ontslaan van
verlijden	opmaken, passeren van een akte
verspieden	zien, ontdekken
versteken	op versteken, lees: op pene van versteken, op straffe van (het recht) te verliezen
verte	(Latijn) zie ommezijde (z.o.z.)
vervallen	voldoen, opbrengen, betalen
vervorderen	hem vervorderen te: zich aanzetten tot; overgaan tot
verwin	gerechtelijke toewijzing van vruchtgebruik
vestigiën	sporen
veynster	venster
vierschaar	rechtbank, schepenbank
vidimus	(Latijn voor 'wij hebben [het] gezien'): gelegaliseerd afschrift van een oorkonde
vinder	officiële scheidsrechter bij economische geschillen
visiteren	onderzoeken, zoals door een medicus; visitatie: onderzoek
vlieger	ook: lang bovenkleed met hoog opstaande kraag en wijde mouwen aan de bovenkant, speciaal gedragen door gehuwde vrouwen
volbodig	bereid
voldingen	van een proces: ten einde toe uitvoeren, beslissen
voldoens	om alle voldoens wille: ter wille van een redelijke afdoening
volgen	iemand iets laten volgen: iemand iets doen toekomen
voorspraak	woordvoerder namens een partij voor het gerecht, zoals onder meer een advocaat of procureur
vrijen	vrijmaken, bevrijden
waerjegens	waartegen
webben	(bijv. nw) (fijn) linnen
webbeken	(zn.) weefsel, zoals een geweven gordel, band of haarsnoer
wedde	aan het wedde gaan: een bod doen tot onderpand van een bewering; een bepaalde som inleggen om een geschil aan het gerecht voor te leggen
wederomme	ook: wederkerig, omgekeerd
we(e)te	ook: officiële kennisgeving
wittachtig	variant van wetachtig: voor het gerecht geloofwaardig
woning	ook: boerderij met aanhorigheden
wulfsel	gewelf

wijnverlater	beambte belast met het overtappen van wijn van het ene vat in het andere (ter bepaling van de verschuldigde accijns) en met de ontvangst en aflevering van wijn
yegelijk	iegeijk: ieder, wie het ook zij
ypocras	zie hypocras
ypoteecke,	hypotheek
ypotequeren	hypotekeren
zwaar	ook: met het voorgeschreven gewicht